

Van Vilayeti – Belge No 6

Posted on 03/11/2015

HAYATTA KALAN SATENİK PARUNAKYAN'IN, VAN SANCAĞININ VAN KAZASINDA BULUNAN ARÇAK'TAKİ KHARAKONİS KÖYÜ KATLIAMIYLA İLGİLİ TANIKLIĞI

[1916], Bakü

Kharakonlu Satenik Parunakyan, 30 yaşında, günümüzde Ermeni köyü, 12 Nagornaya No 20'de kalıyorum, Göçmen Komitesi bana yardım ediyor.

Ailemiz 10 kişiden oluşuyordu. Ben, kocam Arşak, kaynanam, kaynanamın kaynanası, kayınlarım Karapet ve Atom, elim Hıripsime, üç çocuğum, 6 yaşındaki Varsenik, 3 yaşındaki Ağavard ve yeni doğmuş olan Vardanuş. Şimdi sadece 6 kişi hayattayız.

Köyümüz 300 evden oluşan bir köydü, hepsi de Ermeni'ydi. Savaş ilanının başında Kürtler bize çok baskı yapmaya başladı, mallarımızı götürüyorlardı. Karanlık bastığında tarlada kalmamak için öğle yemeğinde eve geliyorduk. Hükümet bizim her evimizden bir adam ve bir camız götürüyordu ameleliğe. Bu çalışma üç-dört gün sürüyor ve geri dönüyorlar, fakat bizden kimseyi öldürmüyorlardı, en çok asker toplama zamanında zulüm yaptılar. Kocamı ve kaynımı askere götürdüler, diğer kaynımı ise ameleliğe götürdüler ve sürekli tutuyorlardı, fakat 4 ay geçtikten sonra üçü de kaçıp geldi.

Saray'ı işgal ettiklerinde, ilk başta kocam ve kaynım çatışmalara katılmıştı ve Saray çatışmasından sonra kaçtılar.

Paskalyadan sonra Yeşil Pazar günü, kaymakam, askerleriyle birlikte Arçak'ı kuşattığında,

bizim köyümüzü de Kürtler kuşattı. Arçaklı erkeklerin hepsi köyümüze doluştu; papazı öldürdüklerini, cesedini kendilerinin gömdüğünü, tüm gençleri katlettiklerini anlatmaya başladılar. Biz de, bizde de katliam başlatacaklarından korktuk. Köyün erkekleri toplandı ve Türkler ile Kürtlerin köye girmesine izin vermemeye karar vererek mukavemete hazırlandılar. Silahlı olan tüm erkekler mevzilere girdi, köyün dört yanını tuttular, kadınları ve çocukları kilisede topladılar. O zamana kadar Arçaklılar, Mandanlılar ve Dağveranlılar köyümüze doluşmuştu. İki ay önce köyleri yağmalanan ve yok edilen Azarlılar ise iki aydır göçmen olarak köyümüzde yaşıyordu. İkimizden, tabanca ve tüfeklerle silahlı 100-150 kişi çıktı, onların başına Şirin Yeğyazaryan geçti. Köylülerimizden herkes onu dinliyordu, çünkü o "komite" idi.

Köyümüzün mevkisi iyiydi; bir tarafta Arçak gölü vardı, diğer tarafta ise Canik. Köyümüze yaklaşmak için bir tek yol vardı, onu da köylülerimiz tuttu. Ertesi günün akşamı Kürtler köyümüze daha fazla yaklaşmaya başladı, şafakta da köyümüze saldırdılar. Çatışma tüm gün sürdü, akşamüzeri Kürtler uzaklaştı. Bizimkiler geceleyin karar vermek için toplandı. Çünkü uzun zaman karşı koyamazlardı; Kürtler ertesi günün sabahı daha büyük kuvvetlerle gelecek ve çatışma daha da büyüyecekti. Tüm bunları göz önünde bulundurarak, Ğızılca üzerinden Van'a çekilmeye karar verdik. Tüm gençler ve çarpışanlar, evlerinden yanlarına kimi alabildilerse aldılar ve geceleyin Van'a doğru yola çıktılar, davarlar ise köyde kaldı.

O günü, çatışmada sadece iki kişi vurulmuştu: Mandan'ın Sakho'su ve Kharakonisli Kakos. Söylediklerine göre Kürtler çok ölü vermişti.

Ertesi günü Kürtler tekrar köyü kuşattı ve ateş etmeye başladı. Köyden cevap gelmeyince, yavaş yavaş mevzilerimize yaklaştılar, ardından köye yaklaştılar ve nihayet, karşılıklarına çıkan erkekleri öldürerek köye girdiler. Biz kiliseden çıkmış, Bazo'nun Vanesi'nin büyük evine girmiştik. Aramızda az erkek vardı, olanlar da yaşlı adamlardı, kalanların hepsi kadın ve çocuktü. Biz, Vanes'in evine girmiştik, erkekler ise tovladaydı ve kapıyı kilitlemişlerdi. Res Giro (Grigor) da aramızda kalmıştı. Bu res ve Bazo'nun Ohannes'i, Kharakon'dan

kaçmamıştı, çünkü 1895 katliamlarında kendilerini kurtarmış olan Mezre'nin ağası, dostları Kürt Ali Bey'in kendilerini tekrar kurtaracağını umuyorlardı. Bazo'nun Ohannes'i, kızları ve 5 oğluyla birlikte Ali Bey'e gitti, köye getirmek için, fakat ovada hem kendisini, hem de yanındakilerin tümünü, toplam 11 kişiyi öldürmüşlerdi. Kürtler köye dolduklarında, saklandığımız eve gelip, kapıyı zorlamaya başladılar, bizi de "Korkmayın, kapıyı açın, biz erkekleri arıyoruz", diyerek ikna etmeye çalışıyorlardı. Biz kapıyı açmadık, onlar kırdılar ve içeriye doldular. Silahlı Kürtlerden büyük bir grup avlumuza girdi ve erkek aramaya başladı, iki kere arayıp bulamadılar, üçüncüsünde Res Giro'yu aramızda buldular ve çekiştirerek dışarı çıkardıktan sonra bizim önümüzde öldürdüler. Tüm elbiselerini çıkarttılar ve cesedini bir gömlekle bıraktılar. Resi bulup öldürdükten sonra, tekrar aramaya başladılar, tovlaya girdiler ve oradan 5 erkek çıkardılar ve gözlerimizin önünde öldürdüler. Tekrar tovlaya girdiler ve bu sefer de Kazar'ın 15 yaşındaki Miko'sunu çekiştirerek çıkardılar. "Beni öldürmeyin, size para veririm" diye yalvarmaya başladı. Parayı istediklerinde, para annemde, dedi. Annesi ise, "Allah aşkına annesi olduğumu söylemeyin," diye yalvarıyordu. Kürtler, Miko'nun annesinin kim olduğunu sordular, biz de, annesi olmadığını söyledik. Onu da bizim önümüzde kılıçla öldürdüler.

Erkek çocuklardan Azara köyünden Nazo'yu saklamayı başardık. Elbiselerini değiştirmiş, kadın elbisesi giydirmiştik ve kucağına da bir çocuk vermiştik kendi çocuğuymuş gibi. Bu Nazo, hep yanımızda kaldı, Van'a kadar zarar görmeden vardı, fakat Van'da, çatışma esnasında öldürüldü.

Kürtler, o günü biz kadınlara hiçbir şey yapmadı, yağmayla meşguldüler. Ertesi günü, bizi ve diğer evlerden topladıkları tüm kadınları bir araya getirerek papazın evine götürdüler. Tüm yol erkek ve çocuk cesetleriyle doluydu. Aramızda hiç erkek yoktu. Hepimize bakıyor ve erkek bulduklarında götürüp öldürüyorlardı. Çocuklara dahi aman vermiyorlar, ellerine erkek çocuk geçirdiklerinde hemen acımasızca öldürüyorlardı. Bizde, erkek çocuklarının perçemi (kâkülü) olurdu, çocuğun başına bakıyor ve kâkülü varsa hemen elimizden çekip alarak öldürüyorlardı. Biz de dişlerimizle (makasımız yoktu) çocukların kâküllerini yolmaya

başladık. Çocuklarıma birkaç kere baktılar, Allahtan oğlan çocuğu olduklarını anlamadılar ve böylece kurtuldular. Birkaç gün papazın evinde kaldık, yiyecek ne ekmeğimiz vardı ne de başka bir şey, kuyudan su çekiyor ve bununla çocukları doyuruyorduk. Birçok çocuk burada açlıktan öldü. Bu dört-beş gün zarfında bize her türlü eziyeti yaptılar, Kürtlerden kim isterse ve ne zaman isterse, gece veya gündüz aramıza giriyor, üzerimizdeki gümüşleri ve altınları topluyor, üzerimizi arıyor, bulduklarını alıyor, beğendikleri elbiseyi üzerimizden çıkarıyor, güzel kızları ve gelinleri seçip götürüyor, sabaha geri gönderiyorlardı. Dört-beş kişiyi ise hepten götürdüler. Bir gün de hepimizi topladılar, kalan son şeyleri yağmaladılar ve sabah erkenden Arçak'a yolladılar. Etrafımızı sarmışlardı ve geride kalanları dövüyorlardı. Arçak Nehri'ne vardığımızda hepimizi nehre soktular ve geçmeye mecbur ettiler. Nehir akıyordu, geçemiyorduk, fakat zorluyorlardı. Nehri geçerken kaynanam yanımdaydı, fakat nehir onu götürdü. İki küçük çocuğumu kucaklamıştım, 12 yaşındaki büyük kızım Varsenik ise eteğimden tutmuş geliyordu, nehir onu da götürdü. O günü pek çok kadın ve çocuk nehirde boğuldu. Hangi taraftan geçsek, kıyıda cesetler seriliydi veya nehir götürüyordu. Komşumuzun karısı Antaram üç çocuk geçiriyordu. Çocuklardan biri boğuluyor ve annesinden tutunuyordu. Vaziyet dayanılmazdı; kendisini kaybeden anne, diğer çocuklarını tehlikeden kurtarmak için boğulan kızının ağzına su dolduruyordu, o boğulsun da kendisi diğer iki çocuğunu kurtarabilsin diye.

Soğuk bir gündü, su ise buz gibi, hepimiz donmuştuk. Donmuş ve morarmış bir şekilde karşı kıyıya çıktık. Çocuklarım ıslanmış ve donmuştu, onları ısıtamıyordum. Ağavard yolda öldü, kucağımda, yolda gömdüm. Sadece bir çocuğumu kurtararak Arçak'a vardım. Kürtler hepimizi tanıyordu. Arçak'a vardığımızda, Şirin'in ailesi de bizimleydi. 8-9 yaşlarındaki oğlunu annesinin elinden aldılar, sorgu-suale tabi tuttular ve bir-iki saat sonra gelip içimizden çocuğun annesini, küçük erkek kardeşini ve kız kardeşlerini, toplam 5 kişiyi çıkardılar; hepsini de acımadan boğazladılar ve kuyuya attılar. Bir ay kadar Arçak'ta kaldık.

Müdür, günde bir arpa somi (somun) tayin (tayın) veriyordu, bununla yaşıyorduk. Her gece gelip dört yanımızı kuşatıyor, lambalarla güzelleri arıyor, alıp gidiyor, gündüz serbest

bırakıyorlardı. Müdür, bizi böyle rahatsız etmemeleri için çok uğraşıyordu, kimsenin bize yaklaşmaması için nöbetçiler koymuştu, fakat olmuyordu, bu nöbetçilere ehemmiyet vermeden geliyorlardı. Bütün bir ay boyunca böyle davrandılar, Türklerin götürmediği bir kişi kalmadı aramızda. Götürenler genelde askerler ve Hamidiyelilerdi. Bu gece saldırılarında birçok çocuk ezildi, oğlan hemen hemen kalmadı aramızda.

Yerimiz korkunçtu; açık gökyüzü altında, avluda, çamur ve pislik içinde uyuyor ve tabii ihtiyaçlarımızı orada görüyorduk. Böylece bir ay geçti, bir ay sonra bizi çevrelediler ve Van şehrine götürdüler. Müdür bizi götürüp hükümete teslim etmeleri için mektup yazmıştı.

Yol uzundu ve yürüyecek durumda değildik; hasta ve açtık. İçimizden birçoğu takatsiz yere düşüyor ve artık yola devam edemiyordu. Bizi götüren milliler, böylelerini dövüyor, birçoğunu da öldürüp cesedini yol üzerinde bırakıyordu. Bu yüzden, Van'a varana kadar hayli kaybımız oldu. Van şehrine yaklaştığımızda, Ermeniler Türklerle çarpışıyordu, biz de çarpışan iki ateş arasında kaldık. Türkler artık bize refakat etmiyorlardı. Ermeni mıntikasına girmemiz için bizi bıraktılar. İssız bir sokağa vardığımızda, Ermeniler bizi tanıyarak içeri aldı.

Van'a gelirken Türkler bizden iki kadın götürmüştü, fakat birkaç gün sonra onlar kaçmayı başarıp yanımıza geldi, ama uzun yaşamadılar, birkaç gün sonra Van'da öldüler.

Van'da bizimkileri buldum. Göç başladığında biz de Tiflis'e kaçtık. Oraya vardığımızda, büyük kaynanam öldü. Hayatta kalanlardan hepsi şimdi yaşıyor.

EMA, fon 227, liste 1, dosya 469, yapraklar 22-26 arka yüzü, orijinal, el yazısı.

Kaynak: Ermenistan Ulusal Arşivi

Kedername

Osmanlı İmparatorluğu'nda Ermeni Soykırımı

1915

Hayatta Kalanların Tanıklıklarına Dair Belge Koleksiyonu

Belge Yayınları 2015